

GAGARİNGRAD (MOSKOVA NOTLARI) (1962)

TARIK BUĞRA (1918 – 1994)

Hakkında

Yazar 1918-1994 yılları arasında yaşamış olan Tarık Buğra *Oğlumuz* adlı öyküsüyle Yunus Nadi Hikâye Yarışması'nda ödül aldıktan sonra *Çınaraltı* dergisi ve *Milliyet* gazetesinden teklif almıştır. Akşehir'de babasıyla *Nasreddin Hoca*, Talat Tekin'le *Zeytindalı*, *İstanbul Haftası* dergilerini çıkarmıştır. Şehir Tiyatrosu Edebi Kurulu'nda görev almıştır. *Yedigün* ve *Vatan* gazetelerinde neşriyat müdürlüğü yapmıştır. *Tercüman* ve *Yeni İstanbul* da çalışmış olduğu diğer gazetelerdir. Daha sonra *Yol* dergisi ve *Tercüman* gazetesi için köşe yazarlığı yapmıştır. 1991 yılında devlet sanatçısı unvanını aldı. 1993'te Türkiye Yazarlar Birliği tarafından yılın sanatçısı seçildi. *Safahat*, *Rûbâb-ı Şikeste*, *Şerâre*, *Piyâle*, *Cevdet Paşa Târîhi*, *Servet-i Fünûn*, *Terakkî* gibi çalışmalarla babası sayesinde tanışmıştır. "Sanat sanat içindir" ilkesine bağlı kalarak edebî ürünler vermiş olan yazar bu anlayışın toplumdan bağımsız olmadığını düşünür. Sanatın görevi ona göre göstermek ve düşündürmektir. Amaç, okurun kendi zihninde yeni bir dünya kurmasına yardımcı olmaktır. Eserlerinde genel olarak bireylerin çaresizliğini, bunalımlarını, sevinçlerini, kederlerini ve bunların karşısında yaşama arzularını anlatmaya çabalamıştır. Birey ve toplum arasındaki ilişkilere de eserlerinde değinir. Herhangi bir yazınsal akıma ya da ekole bağlı kalmamıştır.

Gezi Tarık Buğra'nın 1961 yılında gerçekleştirmiş olduğu Moskova gezisi sırasında kaleme alınmış bir tür röportaj ve gezi yazısı olan eser iki ana bölümden oluşmaktadır. Gagaringrad Moskova Notları başlıklı bölümde yazar Moskova yaptığı öznel gözlemlerini kaleme almıştır. Yapmış olduğu gözlemlerle Komünist Sovyetlere yönelik ağır eleştiriler getirir. ABD, İtalya ve Almanya gibi ülkelerle Sovyetleri kıyaslar. Kapitalist ülkelerin Sovyetlerden her açıdan daha gelişmiş olduğunu savunur. Eserin ikinci ana bölümü olan Bir Köyden Bir Başşehre'deyse millî futbol takımının Almanya kampına odaklanılır. Dünya Kupası organizasyonuna değinilir. Almanya'yla Sovyetler kıyaslanır. Almanya'nın her açıdan Sovyetlerden daha ileride olduğunu altı çizilir. Daha sonra Moskova'da oynanan futbol maçına değinilir. Oyuncuların neler yaptıkları, başarılarına gelenler ve federasyonun hatalarına değinilir. Kendi dünya görüşünü, ideolojisini karşısındaki okura kabul ettirme gayreti içinde olduğu hissedilen Buğra'nın bu metni antikomünist bir propaganda niteliğindedir. Anlatı boyunca kendi öznel görüşlerini, gözlemlerini ve izlenimlerini okura aktarır.

Arka Plan *Gagaringrad Moskova Notları* adlı çalışma ilk olarak *Yeni İstanbul* gazetesinde 16-31 Temmuz 1961 tarihleri arasında yayımlanmıştır. Eserin Yağmur Yayınları'ndan kitap olarak basılması 1962 yılında gerçekleşmiştir. Eserin giriş bölümünde Moskova'da altı gün kaldığını belirtir. En büyük insani faziletin hoşgörü olduğunu savunan yazar, Moskova ziyaretinden sonra kaleme aldığı eserle Komünistlere Komünizmin gerçek yüzünü göstermeyi amaçlamıştır. Diğer ülkelerde Komünizme ve Komünistlere neden hoşgörü gösterilmediğini Moskova'da yaşadığı tecrübeler aracılığıyla anlatmak ister. Eserin Bir Köyden Bir Başşehre başlıklı ikinci ana bölümüyse 15 Temmuz-30 Temmuz 1961 tarihleri arasında Türkiye Spor gazetesinde yayımlanmıştır. Burada da yazar millî futbol takımının Almanya'daki hazırlık sürecini anlatır. Farklı gazetelerde tefrika edilmiş bu yazılar ilerleyen yıllarda kitaplaştırılıp yayımlanmıştır.

Özet

Tarık Buğra'nın 1961'de kaleme aldığı Gagaringrad (Moskova Notları), yazarın Türk Millî Futbol Takımı kfilesıyla birlikte gittiği Moskova gezisinin izlenimlerini aktaran bir röportaj-gezi yazısıdır. Eser, yazarın Kızıl Meydan'da Lenin ile Stalin'in aynı mozolede yatışını, uzun kuyruklarda tanık olduğu geçim sıkıntısını ve Stalin'e duyulan gizli öfkeyi anlatmasıyla açılır. Amacı Komünizmin gerçek yüzünü, bilhassa Komünistlere göstermektir. Moskova'ya inişinden itibaren havaalanı, gümrük, otel ve şehir hayatına dair gözlemlerini aktarır: dil bariyeri, pahalı ve kısıtlı eğlence imkânları, votka tüketiminin yaygınlığı, sokakta dövülen kadınlar, sınıf farkları ve konut sorunu gibi konulara değinir. Tercümanı Fedesov'la yaptığı edebiyat sohbetlerinde Dostoyevski ve Tolstoy'un rejim tarafından nasıl konumlandırıldığını, Nazım Hikmet'in Ruslar nezdindeki yerini ve Rusya'da en çok okunan Türk

romanının *Çalığışu* olduğunu öğrenir. Gagarin'e duyulan neredeyse dinî hayranlığı, metroların gösterişli lüksü ile halkın günlük yaşam sıkıntıları arasındaki tezdı, sansürü ve parti propagandasının her alana nüfuz edişini eleştirel bir dille aktarır. Eserin ikinci büyük bölümü ise "Bir Köyden Bir Başşehre" başlığı altında, millî takımın Almanya'daki Sportschule kampından Moskova'daki Dünya Kupası elemesine uzanan sürece ayrılmıştır. Burada kampın gevşek disiplini, antrenör Sandro Puppo'nun federasyonla yaşadığı gerginlikler, Herberger'in ziyareti, oyuncuların Hannover'deki gezileri ve Türk öğrencilerle geçirdikleri sıcak anlar anlatılır. Moskova'da oynanan maç öncesi Hilmi'nin hastalanması, İsmet'in galibiyet rüyası ve soyunma odasındaki duygusal atmosfer aktarıldıktan sonra, 104 bin seyirci önünde oynanan ve Sovyetlerin 1-0 kazandığı maçın taktik tahlili yapılır. Yazar bu sonucu onurlu bir mağlubiyet olarak değerlendirirken, federasyonun temkinli oynama tercihini ve kampın yeterince verimli geçirilememesini eleştirerek eserini bitirir.

Kişiler

<i>Anlatıcı</i>	Ben-öyküsel anlatıcı Tarık Buğra'nın kendisidir.
<i>Alp Zirek</i>	Yeni Sabah gazetesinin yazı işleri müdürüdür.
<i>İvan Şatalof</i>	Moskova radyosunda çalışan bir gençtir.
<i>Kruşçev</i>	Dönemin Sovyet Komünist Partisi genel sekreteridir.
<i>Aleksandr Fedesov</i>	Türk edebiyatı doçentidir.
<i>Moşgarkin</i>	Sovyet Futbol Federasyonu genel sekreteridir.
<i>Sandro Puppo</i>	Türk Futbol Millî Takımı antrenörüdür.
<i>Vilidimir</i>	25 yaşlarında Rumeli ağızıyla Türkçe konuşan bir gençtir.
<i>Posnikov</i>	Beden Terbiyesi ve Spor Teşkilatları Merkez Şurası 2. Başkanıdır.
<i>Gavril Kaçalin</i>	Sovyet Futbol Millî Takımının antrenörüdür.
<i>Herr Kirchrath</i>	Alman yardımcı antrenördür.
<i>Turgay</i>	Millî Takım kalecisidir.
<i>Metin</i>	Millî Takım santraforudur.
<i>Hilmi</i>	Millî Takım oyuncusudur.
<i>Mustafa</i>	Millî Takımda sol hafta oynamaktadır.
<i>İsmet</i>	Millî Takım oyuncusudur.
<i>Lefter</i>	Millî Takım oyuncusudur.
<i>Yorgo Tagar</i>	Masördür.

Detaylı Olay Örgüsü

Tohumu aldatan ağaç Kızıl Meydan'da olan yazar öldüren ve öldürülen iki kişinin aynı mozolede yattığını söyler. Bunlardan biri Lenin, diğeri de Stalin'dir. Moskova'da uzun kuyruklar olduğunu gözlemleyen geçim ve özgürlük konusunda ciddi sorunlar olduğunu ifade eder. Uzun kuyruklardaki konuşmalarda Stalin'in ağır şekilde eleştirildiğine, hatta kendisine hakaretler edildiğine tanık olduğunu söyler. Buğra bu eseri bilhassa Komünistlerin okumasını ister. Nasıl aldatıldıklarını görmelerini diler. Bir röportajın mümkün olduğunca gerçeğe sadık kalması gerektiğine inanır.

Tohumuna ihanet eden ağaç Komünizmin henüz ham hayal haline gelmediği ve devletler tarafından topyekûn lanetlenmediği bir devrin insanıdır yazar. Ona göre bu rejim zaman içinde tohumuna ihanet etmiştir. Yazarın döneminde kalbi olan her insanın yirmi yaşına kadar Komünist olması, akli olan her insanın ise yirmi yaşından sonra Komünist olmaması gerektiği sık sık söylenir. Yazar bu sözün kaynağını merak eder. I. Dünya Savaşı'yla II. Dünya Savaşı arasında, henüz insan hakları adına Batı'da bile hiçbir ilerlemenin olmadığı bir dönemde insanlar bir ütopyaya sığınmak istemiş ve Komünizm onların yardımına koşmuştur.

Kırık kalpler Komünizmin Türkiye ve Rusya için oldukça önemli bir yeri vardır. Kardeşlik türküleri söyleyen rejimin zaman içinde herkesi hayal kırıklığına uğratar. Macaristan'da yaşanan olaylar büyük bir ders olur. Okunan bu koro Rus korosuna, yani Kremlin korosuna dönüşmüştür. Yazar yaptığı beş günlük gezide Rusça bilmemesine rağmen etrafta gördüklerinden çok şey öğrenmiştir. Yazara göre Ruslar dış dünya hakkında pek bir fikir sahip değildir ve dünyanın büyük bir bölümünü kendilerine düşman olarak görmektedirler. Parti propagandası etkindir.

Ümit fakirin ekmegiğidir Moskova radyosunda çalışan İvan Şatalof'la Yeni Sabah'ın yazı işleri müdürü Alp Zirek ile akşam gezintiye çıkılır. Gecenin sonunda yazar Şatalof'un doktor eşine teşekkür eder ve çifti Türkiye'ye davet eder. Ancak Şatalof bunun mümkün olmadığını, Amerika'nın buna izin

vermeyeceğini söyler. Şatalof Türkiye'yi Amerika'nın bir sömürgesi sanmaktadır. Yazar Şatalof'u bunun doğru olmadığı konusunda ikna etmeye çalışır.

Bir de şu var Bir sağduyu, yani sağ düşüncenin olduğu dünyada Rusya bununla nasıl baş etmektedir. Yazara göre parti birçok diktatörün geçmişte kullandığı ve hala kullanmakta olduğu bir yöntem olan ümit tacirliğini kullanmaktadır. 1970'li yıllarda ülkenin çok iyi bir noktaya geleceği söylemleriyle halkın sorunları unutturulmaya çalışılır. Yazara göre Rusya'daki insanların isyan etmemesinin sebebi budur. Zaman içinde liderler değişmiş ve her lider vaatlerini gerçekleştirmekte zorlanmışlardır. Geçmişin kötülenmesi de kullanılan bir diğer yöntemdir.

Moskova'ya giriş Bir önceki yazısında Rusya'nın tam anlamıyla şarklı olduğunu ifade etmiş olan yazar bu sözyle ne anlatmak istediğini açıklar. Uçakla Rusya semalarında gezinmiş olan yazar ülkede çokça işlenmemiş toprak olduğunu görmüştür. Halbuki Avrupa ülkelerinde insan elinin değmediği tek bir toprak parçası bile yoktur. Yazar Komünizmin toprağa hâkim olamadığını iddia eder.

Mısır politikası Kruşçev'in Amerika gezisi sırasında elinde bir mısır koçanı olması herkesin dikkatini çekmiştir. Ona göre Rusya'yı aklıktan kurtaracak şey mısırdır. Beyaz ekmek turistik otellerde bile ikram olarak sunulurken geniş bir coğrafyaya sahip olan Rusya'nın gıda üretimi sorunu yaşamaması yadırganacak bir durumdur yazara göre.

Havaalanında Moskova'daki havaalanına inen yazar gümrük süreçlerine değinir. Polisler vizeleri kontrol ettikten sonra gümrüğe geçerler. Burada gerekirse üstünüz aranır. Moskova turizme açık bir şehirdir. Ancak havaalanındaki yabancılar gergin bir bekleyiş halindedir. Milli takım kafilesiyle Moskova'ya gelmiş olan yazar gümrükteki sıkıntılı süreçlere maruz kalmamıştır.

Siz Tarık Buğra Bey misiniz? Uçağın merdivenlerden inerken son basamakta biri elli yaşlarında diğeri genç olan iki adam tarafından tanınır. Yaşlı adam yazar Tarık Buğra olup olmadığını sorar. Aleksandr Fedesov onu kitaplardaki ve dergilerdeki resimlerden tanımıştır. Kafileyeye baş tercüman olarak atanan bir Türk edebiyatı doçentidir.

Uzun, upuzun dakikalar Salondaki televizyonda Kruşçev konuşmaktadır. Televizyonun karşısında sarışın bir kadın sigara içerken onu izlemektedir. Ancak kafileler Kruşçev'e aldırmamaktadır. Futbol takımı sıkıntılı bir halde bekler. Aslında havaalanında hiçbir sorun yaşanmamıştır. Ancak anlamsız bekleyiş onların sızlanmasına neden olur. Işıkları yanmayan bir otobüse binen kafile Moskova denen meçhule doğru yol alır.

Turistik Moskova Moskova turizme açılmış olmasına rağmen afişlerin çoğu Rusçadır. Yerli halkla anlaşmak oldukça zordur. Bu adımı sayesinde Rusya'nın kasasına döviz gireceği kesindir. Ancak yazara göre Moskova turizm için uyun bir yer değildir. Zira yerli halkla anlaşmak imkansızdır. Dinlenme ve eğlenme imkanları oldukça kısıtlıdır. Yabancılar şüpheli gözlerle bakılır ve sürekli bir propaganda vardır.

İnsan insanla Moskova sokaklarında gezinen yazar birileriyle konuşmak istemişse de dil bariyeri nedeniyle bu arzusunu gerçekleştirememiştir. Zira Moskova'da İngilizce veya Fransızca bilen birini bulmak oldukça zordur. Oteldeki yazıları ve tabelalar bile tamamen Rusçadır. Yazar, iletişim kuracak hiç kimsenin olmamasından şikâyet eder. Oteller oldukça büyüktür. Geniş koridorları vardır.

Milletlerarası telgraf servisi Dört Türk gazetecinin bütün işi bir telgrafhanede bitecektir. Tarif edilen postaneye gidilir. Oldukça göz alıcı bir binaya rastlanır. Arka tarafta Milletlerarası Telgraf Servisi yazılı bir bölüm vardır. Gazeteciler arasında İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Almanca bilenler olsa da telgrafhanede yabancı dil bilen yoktur. Fedesov yazara bu konuda hak verir. Dil bilen çalışanlar yetiştirildiği söylenir.

Dinlenmek ve eğlenmek ihtiyacı Turistin en büyük ihtiyacı dinlenmek ve eğlenmektir. Moskova caddelerini hem yürüyerek hem de araçla arşınlamış olan yazar etrafta bir tek eğlence mekânı olmadığını fark eder. Eğlenilecek yerler otellerdedir. Otellerin barlarını dışarıdan görmek mümkün değildir. İçeridekiler de dışarıyı göremez. İnsanlar içki ihtiyacını çoğunlukla otomatlardan ya da içki satan seyyar satıcılardan temin etmektedirler.

Sineklere Selam Gazeteleri tarafından press collect'leri verilmiş olan gazeteler sorunsuz bir şekilde telgraf göndermeyi umarlar. Ancak telgrafhaneye gittiklerinde kendilerine telgraf çekmek için izin verilmez. Dışişleri Bakanlığı'ndan onay alınması gerekmektedir. Dünyanın her yerinde oldukça kolay olan telgraf gönderme işi Moskova'da büyük bir zorluk haline gelir. Otele giden gazeteciler 5. katta 587 numaralı odada kalırlar. Oda ücreti 75-80 lira kadardır. Oda iyi döşenmiştir. Ancak tavandaki avizenin etrafında sinekler uçuşmaktadır. Bunun üzerine yazar Moskova'daki hijyen yoksunluğuna da dikkat eder.

Köyden indim şehre Moskova'ya gitmeden önce millî takımla birlikte Almanya'nın bir köyünde on gün geçirmiş olan yazar, Avrupa'nın sineklerin soyunu kuruttuğuna şahit olmuştur. Koca metropoldeyse süpürge kullanıldığına şahit olmayan yazar, Avrupa'daki bir köydeki kadar bile sağlık hizmeti olmadığını ifade eder. Bir kilo et için yüklü meblağlar ödenmektedir. Uzun kuyruklar vardır ve mesken sorunu yaşanmaktadır.

Votka içeceğiz Odada biraz dinlendikten sonra yazar lokantaya iner. Çalan caz müziğinden şikâyet eder ve çiftlerin acemice danslarını eleştirir. Otelde tam bir kasaba havası vardır. Masalar Çarlık Rusyası'nın romanlarındaki içki masalarını anımsatmaktadır. Yabancılar için ayrı bir bölüm vardır ve futbolcularla yazar orada yemek yer. Fedesov'un yanında Vasili adında biri vardır. Türkçe bilmemektedir ancak devlet görevlisi olduğunu anlaşılr. Futbol Federasyonu Genel Sekreteri kafileyi ağırlar ve onlara votka ikram edeceğini söyler.

Votka ve Rus Sarhoşları Fedesov'un içki içileceğini söyleyince mutluluktan gözünün parlamasının sebebi Rusya'da herkesin alkol iştikakı olmasıdır. Havyarla votka bolca tüketilir. Minik hayvar kavanozu 6 rubleyken bülbül yuvası denen cinsten votka kadehi 3,5 rubledir. Ziyafette adam başı birer buçuk kadeh votka düşer. Tadı ve kalitesi Tekel votkalarından daha iyidir. Yazar Yeni Gün gazetesinde neşriyat müdürlüğü yaparken Rus sefarethanesinden bir şişe votka, bir kavanoz havyar ve bir de çikolata hediye almıştır. Yazar o çikolatayı orada bulamamıştır.

Geceyarı kanunu Geceleri birkaç defa dışarı çıkmış olan yazar bir kere Alp Zirek, iki kere de millî takım antrenörü Sandro Puppo'yla dışarı çıkmıştır. Geceleri dışarıda sarhoşluktan kusan, bayılan ve kavga eden Ruslar görmek oldukça mümkündür. Haftada kişi başına 100 ml iştikak alınmasına rağmen Rusların bu kadar içkiyi nereden bulduğu düşünülür. Sefarethane mensubundan geceleri kadınların üstü örtülü sepetlerde kötü votkalar sattıklarını öğrenmiştir. Rusya'daki kanunların yalnızca gündüzleri geçerli olduğu, geceleri geçerli olmadığı yazar ve antrenör tarafından alaycı bir sülupla söylenir.

Resmen içenler Metropol Otel'i'nin içki masaları yazara Tolstoy'un romanlarındakileri hatırlatır. Ancak bu masalar Çarlık Rusyası dönemindekiler kadar parlak değildir. Metropol'e benzeyen 3-5 tane daha otel vardır Moskova'da. 15 rublelik şampanyalar, 8-10 rublelik ızgaralar yağan kadınla masalar burada da yiyci bir sınıfın olduğunu göstermektedir.

Zengin Masalara ve Kadınlara Dair Kapıdan girince sağ tarafta 1,75 metre yükseklikteki bir sahnede caz müzik çalınmaktadır. Salonun ortasında büyük bir pist ve havuz vardır. Masalar tamamen doludur ve kadın-erkek birlikte eğlenmektedir. Maç akşamı olduğundan birbirine sarılan insanlar görmek mümkündür. Türk kafilesi de votkanın tadına bakacaktır. Masaları gözlemleyen yazar, genç ve güzel kadınları görür. Böylesine masalarda oturup eğlenebilmelerini genç ve güzel olmalarına bağlar.

Kimdir bu kadınlar ve bu erkekler? Moskova sokaklarında üç beş gün dolaştıktan, mağazalara ve postanelere girip çıktıktan, metroya bindikten ve stada gittikten sonra büyük otellerin size verdireceği hüküm Rusya'da büyük bir sınıf farkı olduğudur. Le Monde İzvestiya gazetesinin şefi Guerovsky'den para, yiyecek ve giyecek karşılığında Rusya'nın aleyhinde haberler almaktadır. Ülkedeki yiyecek ve giyecek sorunu kendini açık bir şekilde göstermektedir.

Gorki Caddesi Büyük şehirlerin eğlence merkezlerinden biri olduğunu düşündüğü Gorki caddesini yazar Beyoğlu gibi hayal eder. Önemli isimlerin ve roman karakterlerinin geçtiği bir caddedir Gorki. Mihmandarıyla caddede yürüyen yazar çeşit çeşit kadınla karşılaşır. İkişer ikişer sezmektedir kadınlar. Mihmandar kızlarla anlaşılanların ya ormana ya da otele gittiğini söyler. Mağazalardaki fiyatlar oldukça yüksektir. Gorki hayli pahalıdır.

Dövülen kadınlar 5 gün 4 gece Moskova'da kalmış olan yazar kaldığı otelin penceresinden dört kadının dövüldüğünü görmüştür. Bir gece üç genç bir kadını dövmüş ve polis dahi onu korumamıştır. Bir diğer kadın da gündüz vakti polis tarafından dövülmüştür. Olayı yorumlayanlar kadınların fazla Avrupalı giyindiği ya da polise hakaret ettiği için dövüldüğünü söylerler.

Ev hanımları Komünizm insanlardaki yuva kurma arzusunu öldürememiştir. Moskova'da üç evli çift görmüştür yazar. Evin sorumlulukları tahmin edilemeyecek kadar ağırdır. Kadınların ve erkeklerin giyimi oldukça kötüdür.

Moskovada Bir Gece Yarısı Dramı Moskova caddelerinde gece vakitlerinde neşeli gruplara da rastlanır. Ancak bunlar Rusya'ya davet edilmiş insanlardır. Bir gece Fedesov'la birlikte Puşkin Meydanı'na gitmiş ve edebiyat üzerine konuşmuşlardır.

Siz Türk müsünüz? Fedesov'la caddede Türkçe konuşarak yürüdükleri bir gün yazarı biri durdurur ve Türk olup olmadığını sorar. Fedesov haricinde birkaç kişi daha Türkçeyi en az yazar kadar iyi konuşmaktadır. Bunlardan biri Diyarbakırlı bir Ermeni'dir. Erivan'da yaşamalarına rağmen sürekli Türkçe konuşmaktadırlar. İlk önce Beyrut'a ardından da Erivan'a gelmiş olmaktan derin üzüntü duymaktadırlar. Türkiye'yi özlediklerini söylerler. Ancak Fedesov'un Rus olduğunu öğrenen Ermeni korkuya kapılır. Söylediklerine pişman olur. Yazar o an kendini izlediği bir Nazi filmindeki baskı ortamındaymış gibi hisseder.

Bir başkası Kafile halinde bir sirk gidilmiştir. Seyirciler kötü giyinmelerinin yanında kötü bir koku da yaymaktadırlar. Sirk yaz turnesine çıkmış bir Ermeni ve Azerbaycan trupudur. Aralarında Türkçe bilen iki kişi vardır. Etraflarını kolaçan ederek kendilerini yazara tanıtır. Oradan ayrılırken trup üyeleri çok uzun süre tokalaşmışlardır. Onların vaziyeti yazara daha önce tanıştığı Ermeni'yi hatırlatmıştır.

Edebi Sohbetler Havaalanına indikten sonra Türk Edebiyatı Doçenti Fedesov'la tanışmış olan yazar onunla edebiyat üzerine uzun sohbetler etmiştir. Yazar onun alan hakimiyetini takdir eder. Nasrettin Hoca fıkraları Fedesov'un en beğendikleridir. Fıkraları yazardan daha iyi bilmektedir.

Dostoyevski, Tolstoy, Gorki ve Ötekiler Fedesov'la yapılan konuşmalardan Rusların Dostoyevski'yi ve Tolstoy'un edebiyat kitaplarından sildiklerini anlamıştır. Tolstoy'la Lenin arasındaki münasebete değinilir. Lenin'e göre devrimin ilk eserini Tolstoy kaleme almıştır. Tolstoy'un arazisini işçilere dağıtışı Komünizme bağlansa da yazar bunun Ortodoksluktan kaynaklandığını düşünmektedir. Gorki yeni rejimin peygamberidir. Yazar onun eserlerini bayağı bulur.

Bizimkilere gelince Fedesov'un ezberinde Namık Kemal, Ziya Paşa, Mehmet Akif ve Orhan Veli gibi birçok şairden mısralar vardır. Fedesov eskilerden en çok Tevfik Fikret'i över. Yenilerden ise en sevdiği Orhan Veli'dir. Kenarda köşede kalmış, isimleri pek bilinmeyen yazarları dahi bilmektedir. Bunların çoğu Amerika'ya karşı cephe almış kişilerdir. Yazar Fedesov'un bir edebiyat meraklısından ziyade talebe yetiştirmekle görevli bir öğretmen olduğunu hatırlar.

Çalıkuşu mu? Yazar Fedesov'a Rusya'da en çok okunan Türk eserini sorar. Yazar birkaç tahmin yürütse de tahminleri boşa çıkar. Rusya'da en çok okunan eser Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu adlı romanıdır. Metrolarda bile roman üzerine konuşulur. Rusya'da son zamanlarda tarihi tiyatro oyunlarına karşı büyük bir ilgi vardır. Ancak yazar hadiselerin ve şahısların ne hale sokulduğunu bilmemektedir.

Doktor Jivago Hasta Pasternak'ın kaleme aldığı ve Batılılar tarafından Nobel Ödülü'ne layık görülmüş Doktor Jivago hakkında ne düşünüldüğünü sorar. Fedesov'a göre Jivago Batılılar tarafından spekülasyon aracı haline getirilmiştir. Ancak yazar asıl spekülasyonu Rusların yaptığını düşünmektedir. Eserleri çevrilen yabancı yazarlara telif ödenmez. Ufak hediyeler verilir. Ancak yerli yazarlara büyük imkanlar sunulur ve yüksek ücretler ödenir. Ancak Demokles'in Kılıcı Rus sanatkarların başının üstündedir daima.

'Küçücük' Bir Tartışma Oldu Bir Rus'u öfkelenmek için ona Amerikan sigarası ikram etmek yeterlidir. Karşınızdaki kişi muhtemelen kendi paketini çıkarıp bir sigara yakacaktır. Önemli kişilere Layka sigarası verilir. Yazar Layka sigarası aramışsa da hiçbir yerde bulamamıştır. Vilidimir Türkçeyi Rumeli ağızıyla konuşmaktadır. Yiğitlik taslamayı sever. Yaşı 25'tir. Yazar ona Salem paketini

uzattığında Vilidimir onun saldırısına saldırıyla karşılık vermiştir. Amerikan sigarasını küçümsemiştir. Vilidimir ona Nazım Hikmet hakkında ne düşündüğünü sorar.

Onlar başka tabii Vilidimir'in yazara Nazım Hikmet hakkında ne düşündüğünü sorması üzerine yazar ona Koestler, Silone, Gide, Wright ve Grossman hakkında ne düşündüğünü sorar. Vilidimir Silone haricinde bu isimlerden hiçbirini tanımamaktadır. Bu isimlerin hepsi bir dönem Komünizme meyletmış ancak Rusya'yı gördükten sonra Komünizmi lanetlemiş isimlerdir. Vilidimir Silone'nin para ve şöhret için enternasyonalizme ihanet etmiş bir hain olduğunu söyler. Yazar da Küba ve Rusya'yla yakın ilişkiler kurmuş olan Nazım Hikmet'in bir hain olduğunu düşünmektedir.

Bir şaheser doğuyor Vilidimir yazara Nazım'ın bir destan roman üzerinde çalıştığını söyler. Roman alegori üzerine kurulu olacaktır. Ankara'dan yola çıkan biri sarı saçlı, mavi gözlü ve çıplak ayaklı bir kadını aramaktadır. Londra'da, Paris'te ve Roma'da bulamadığı bu kişiyi Moskova'da bulacaktır. Yazar Vilidimir'e ikilinin çocuğu olup olmayacağını da sorar. Bahsedilen kadın bir simgedir. Vilidimir diğer gençler gibi 1970'lerin sonrası için hayaller kurmaktadır.

Meselenin öbür cephesi Nazım Hikmet'ten Fedesov dahil diğer tüm Ruslar korkulu bir saygıyla bahsederler. Türkiye'deki Komünizm karşıtı yazarlar hakkında da bilgi almak ister Ruslar. Peyami Safa üzerinde durulur. Peyami Safa'nın arkadaşlarının kimler olduğu sorulur. Zira ondan nefretle bahsederler. Onun ölüm haberini büyük bir mutlulukla karşılamışlardır.

Metro Deyip Geçmeyiniz Moskova metrosu dünyanın en büyüklerinden biridir. Fakat yazar bunu dünyanın en lüks metrosu olarak nitelendirmeyi daha doğru bulduğunu söyler. 11 milyonluk Moskova şehrindeki trafiği rahatlatan en önemli araç metrodur.

Göz kamaştırıcı bir lüks İstasyonlar saray holleri veya salonları kadar ihtişamlı ve muhteşemdir. Duvarlar en kıymetli mermerlerle kaplıdır. Zemin ve sütunlar da aynı şekildedir. Tavanlarda muhteşem avizeler vardır. Tablolar haricinde Lenin ya da Stalin büstlerine rastlamak da mümkündür.

Evet, Stalin de Ancak yazar Şatalof'tan bu metrolarla ilgili eleştirileri bizzat onun ağzından dinlemiştir. Halk yatacak yer bulamaz ve geçim sıkıntısı yaşarken metro istasyonlarına milyonlar harcamak vatan hainliğinden başka bir şey değildir. Yapılan gereksiz masraflar Rusya'yı Amerika'nın gerisine atmıştır. Yazar ona Stalin'i kötülemelerine rağmen neden onu Lenin'in yanına koyduklarını sorar.

En son temizlik mezardan başladı Moskova'da Gagarin hayranlığı, kuyruklar ve neşesiz insanlar kadar bariz olan bir diğer şey Stalin düşmanlığıdır. Ancak buna rağmen Stalin Kızıl Meydan'da Lenin ile yan yana yatmaktadır. Mezarlığa yapılan ziyaretler devam etmektedir. Stalin'in Kruşçev'den, hatta Lenin'den büyük görenler olduğu kesindir. Temizlik konusu parti kongresinde hala tartışılmaktadır. Stalin'in mezarı Kızıl Meydan'daki lüks mozeleden çıkarılmış ve Stalinciler tasfiye edilmiştir. Ona göre bu rejim düzenli aralıklarla insan temizliği yapmadan ayakta kalamayacaktır.

Metronun düşündürdükleri Rusya sadece Moskova'dan ibaret değildir. Stalin yerini teslim ederken Kruşçev'e büyük kazıklar atmıştır. Metrodan inip üniversitenin oraya gelindiğinde büyük bir tezatlıkla karşılaşılır. Yirmi katlı bakımsız bir üniversite karşılarında dururken metro oldukça ihtişamlı görünür. Bitilmemiş inşaatlar ve yollar, gecekondu Moskova'da bolca görülmektedir. Yapılan inşaatlar ve yollar insanları 1970'li yıllar için umutlandırmaktadır. Ancak İstanbullu birine Moskova tamamlanmamışlık hissi vermektedir.

Metrodaki insanlar Metroda yapılan bir saatlik gezide yazar birçok çehre görmüştür. Bunlar caddede rastladıklarıyla aynıdır. Giyimler basit, çehreler yorgundur. Gülmeyen ve konuşmayan insanlarla doludur metro. Ancak çoğu insanın elinde mutlaka okuyacak bir şey vardır. İnsanlar etraflarıyla kesinlikle ilgilenmemektedirler.

Sovyetler Birliği Başarılar Sergisi Kendini Sovyet Birliği Başarılar Sergisi'ni görmüş farz eden yazar feza pavyonu ve atom pavyonunu gezdiğini hayal eder. Birkaç yüz milyonluk Rusya için bunlar büyük başarılar gibi görünse de bunların her biri dünyaya mal olmuştur. Gururlanılan bilim dünyanın çoğu yerinde vardır. Ancak Ruslar bunu bilmemektedirler. Cephelerin kaderini sergiler değil

toplumları kalitesi belirleyecektir. Rus halkı serginin 1970 sonrasının müjdecisi olarak değerlendirilmektedir.

Sergi ve pavyonlar Başarılar Sergisi büyükçe bir alanı kaplamaktadır. Büyük bir kasaba gibidir. Asfalt yollar, otomobil parkları, meydanlar ve koruluklarla doludur. Fedesov yazarı orayı gezdirmek ister. Şatalof ile Vasili de onlara katılır. Yazar diğer üç arkadaşını da yanına almak istemişse de ancak Alp Zirek gelebilmiştir. Zira Ruslar onlara arabada yer olmadığını söylemiştir. Yazar bir Rus evini içeriden görmek ister. Bundan dolayı birinin onu davet etmesini ister. Ancak hiç kimse buna yanaşmaz. Şatalof'a kendini davet ettirmeye çalışır yazar. Ancak Şatalof'un genç bir eşi ve onu kıskandığı söylenir. Fedesov'un da evi küçüktür. Yazar Rusya'da bir tür burjuva sınıfının ortaya çıktığını düşünür.

Sergiden estantaneler Sergiden yirmiden fazla pavyon vardır. Bunların on dördü cumhuriyetlere aittir. Geri kalanlarıysa atom, feza ve ziraatla ilgilidir. Atom pavyonunda robot, atom enerjisi tatbikatıyla ilgili çalışmalar yer almaktadır. Fezadaysa sputnik, füze ve kapsüller yer almaktadır. Gagarin'inki tamirde olduğundan onunki görülemez. Yazar Vasili'ye Amerika'nın 10 milyonluk, Sovyetlerin ise 50 milyonluk bir çiftçi nüfusu varken Amerika'nın ziraat alanında nasıl daha fazla üretim yapabildiğini sormak ister. Vasili'nin bu konuda Stalin'i suçlayacağını ve 1970'de bunun değişeceğini söyleyeceğini tahmin eder.

Parça Bölük Dikkat ve Konuşmalar Zihninde gezinen bazı sorulara yazar kaçamak cevaplar alacağını bilir. Bundan dolayı onları sormaktan çekinir. Büyük bir coğrafyaya ve nüfusa sahip olan Rusya'nın bu kadar çok sorunla uğraşmasını anlayamaz. Konut sorunu oldukça ciddi boyuttadır. Konutlarda oturanlarla gecekonduda oturanları ayıran şeyin ne olduğunu merak eder. İnsanların işlerinden ayrılıp başka bir işe girip giremediklerini, partiye nasıl üye olunduğunu ya da partiden nasıl çıkıldığını, basit bir radyo muhabiri olan Şatalof'un Fedesov'dan nasıl daha iyi durumda olabildiğini merak eder.

Parti mi, din mi? Komünist Parti kendinden başka bir otorite istemez. Kendine en büyük rakip olarak dini gördüğünden sürekli olarak ona karşı bir propaganda yürütülür. Pravda gazetesinde maça dair hiçbir haber yoktur. Fedesov yazara gazetede petrol işçilerinin istihsalı arttırdığı ve bundan dolayı övüldüklerine dair bir haber olduğunu söyler. Haberler genellikle çalışma ve üretimle ilgilidir. Yazar Fedesov'a muhalif bir gazete olup olmadığını sorar. Fedesov buna gerek olmadığını söyler. Geçmişteki muhaliflerin halk tarafından jurnallendiğini ve hepsinin temizlendiğini söyler.

Pabuca, aspirine dair Milli takım oyuncularına aspirin ve c vitamini lazım olduğundan eczaneye gidilir. Ancak eczaneden ilaç almak için reçete yeterli değildir. Karne de gerekmektedir. İnsanların en temel ihtiyaçlarını bile sağlamak için yaşanan zorluklar düşünülür. Mujikler hapisten çıktıktan sonra kolhozlara toprak ve mülk sahiplerini sokmamışlardır. Yazara göre bunlar iş bilen ve okumuş kesimdir. Rusya'nın geri kalma sebebini bunlara iş yaptırılmamasına bağlar. Partili Vasili sürekli kıyafet değiştirirken, partili olmayan Fedesov'un aynı kıyafetleri giydiğini fark eder. Bir doçent olmasına rağmen Fedesov'un düşük ücret aldığını ve zor şartlarda yaşadığını düşünür.

Aynı Bahse Devam Edelim Sovyetler Birliği Beden Terbiyesi ve Spor Teşkilatları Merkez Şurası 2. Başkanı Posnikov'la yazar haricinde üç gazeteci daha görüşür. Oldukça neşeli ve kanlı canlı bir mizacı vardır. Birkaç gün önce Çaykovski salonun düzenlenen uluslararası keman müsabakasından bahseder. Kemandan pek anlamayan Posnikov yanındaki bir meslektaşının verdiği tepkileri taklit ederek bu alana hâkim olduğu izlenimi vermiştir. Bolşoy balesini över. Moskova'ya gelip Bolşoy balesi izlememiş olmayı İstanbul'a gidip Ayasofya'yı görmemiş olmaya benzetir. Ancak yazar ona baleyi beğenmediğini söyler. Yazarın söylemine öfkelenen Posnikov Bolşoy balesinden yer ayarlar. Vasili'yle idam cezası üzerine konuşulur. İdam cezası Rusya'da geri getirilmiştir. Vatan hainleri ve karaborsacılar bu cezaya çarptırılmaktadır. Vasili de Türkiye'deki güncel siyasetle ilgili sorular sorar. Yassıada bunlardan biridir. Vasili Kurtuluş Savaşı, Voroşilov, Atatürk, Kayseri Fabrikası gibi Türk-Rus dostluğunun önemli nişanelerini sayar. Ancak Stalin'in Boğazlar ve Kars-Ardahan'ı istemesi üzerine bu dostluk askıya alınmıştır. Vasili yazara bunun Stalin'in hatası olduğunu söyler.

Niçin Gagaringrad Yazar görüp işitip yazmayı ihmal ettiği bazı şeyleri hatırlar. Fedesov'un Rus kimliğiyle çokça övündüğünü ve Moşgarkin'in de öz bir Rus olduğunu övünerek söylediğini hatırlar. Bunları düşünen yazar Komünist Rusya'da sınıf ayrımının ve milliyetçiliğin oldukça güçlü olduğunu söyler. Bir tür diktatörlük hüküm sürmektedir ona göre.

Niçin Gagaringrad? Fedesov Gagarin'in öz bir Rus olmasından gururla bahseder. Hatta yeğeninin Gagarin'in öğretmeni olmasından ayrı bir gurur duyar. Fedesov'un yeğeni jet okulunda Gagarin'e ders vermiştir. Ülkede ciddi derece Gagarin psikozu vardır. Her yerde onun portreleri, posterleri ve heykelleri bulunmaktadır. Kruşçev bile onun gerisinde kalmıştır. Gagarin rozetleri oldukça revaçtadır. Yazara da bunlardan biri hediye edilir. Gagarin rozetini gören bir otel çalışanı haç görmüş gibi ona ilgi gösterir. Yazar Gagarin'e gösterilen ilginin kaynağını merak eder.

Bu iş Huruşçof istediği için oluyordu Moskova'da bazı sokaklara Gagarin adı verilmiştir. Yazar Gagarin'e gösterilen ilginin kayağını merak eder. Onun yapmış olduğu seyahatin önemli olduğunun farkındadır. Fakat Rusların Gagarin'i bu kadar kutsallaştırmalarının sebebi Amerika'yı geçmiş, onu alt etmiş olmaktır. Kruşçev dahi bu başarı karşısında ikinci plana düşmeyi kabul etmiştir. Gagarin anti-Amerikancı propaganda için önemli bir unsur olmuştur.

Son söz Silone Rusya'daki Komünistlerin en ufak bir muhalefete tahammül edememelerini eleştirmiştir. Son ve en amansız mücadelenin komünistlerle sabık komünistler arasında gerçekleşeceği söylenir. Rusya'yı gördükten sonra Silone Komünizmi lanetlemiştir. Andre Gide de aynı durumdadır. Rusya'da imtiyazlı bir kesim olduğunu ve bir tür otokrasi oluştuğunu söyler. Ona göre sendikalar oyuncak haline getirilmiştir. Rus işçileri hükümet tarafından kandırılmıştır. Zira dış dünyadan bihaberdirler. Jurnalcilik de had safhaya ulaşmıştır. Louis Ficher de Rusya'daki sınıf farkı üzerinde durur. Fakirliğin ciddi boyutlarda olduğunu söyler. Yazar da 5 gün 6 gecelik Rusya serüveninden sonra Komünist Rusya'nın insanlığa vadettiği şeylerden çok uzak olduğuna kanaat getirmiştir.

Bir Köyden Bir Başşehre

Başlarken Dünya Kupası'na katılma hakkı kazanmış olan Türkiye Futbol Millî Takımı, Moskova'daki Lenin Stadi'nda 25 bin seyircinin önünde Rusya'ya karşı oynar. Maçı 1-0'lık bir skorla Sovyetler kazanır. Otele dönen futbolcular hallerinden oldukça memnundurlar. Zira taktığı iyi tatbik etmiş ve rakipten fark yenmemiştir. 1-0 kabul edilebilir bir mağlubiyettir. Yüzler Mithatpaşa'daki rövanşa çevrilmiştir.

Halbuki Ertesi sabah yayınlanan gazetelerde basının Sovyet futbol takımına kızgın olduğu görülür. Gavril Kaçalin'in yanında Finli hakem yaylım ateşine tutulur. Sovyetler maçın berabere bitmesinden oldukça korkmuştur. Sovyet taraftarı maçın farkla kazanılarak bitmesini beklemiştir. Ancak umulan olmamıştır. Bundan dolayı antrenör ve hakem günah keçisi ilan edilir.

Çünkü... Şili'ye gitmek isteyen millî takım diğer rakiplerini mağlup edeceğinden oldukça emindir. Şili'ye gitmek için Moskova'yla berabere kalmanın ya da en azından farkla kaybetmemenin yeteceğini sanırlar. Mithatpaşa'da Sovyetleri mağlup edeceklerinden emindirler. Ancak Dünya Kupası'nda averaj hesabı yoktur. Aynı galibiyet sayısına ulaşan iki takım yeniden maç yapacaktır. Federasyonun bu hatası millî takıma pahalıya mal olabilir.

Bu yanlış bilgi neye mal oldu? Yazar Türkiye Futbol Millî Takımı'nın Sovyetler karşısında bir şansının olup olmadığını merak eder. Türkiye neden beraberlik için ya da bir golden fazlasını yememek için oynamıştır. Hannover'da yapılan kamp sadece Moskova'daki maç içindiyse ne kadar bu kadar masraf yapılmıştır. Federasyon Dünya Kupası statükosu hakkında nasıl böyle bir hata yapmıştır. Yazar bunları sorgular. Hem Sovyetleri hem de Türkiye'yi objektif bir şekilde eleştirmeye çalışacağını söyler.

Toto Büyük Bir Keşiftir

Sportschule Yazar göre Spor Toto yüzyılın en büyük keşiflerinden biridir. Almanya bu sayede birçok spor okulu açmış ve başarılı sporcular yetiştirmiştir. Hannover'deki Barsinghausen'in spor okulu bunlardan biridir. Sportschulelar yalnızca masraf çıkaran yapılar değildir. Kendilerine ait bir gelirleri de vardır.

Mükemmel bir dinlenme yeri Barsinghausen Hannover'e 37 km uzaklıktadır. Çarşısını Beyoğlu'nu, bahçeleri de Erenköy'ü aratmayacak kadar güzeldir. Tesisler oldukça gelişmiştir. Akşamları açık olan restorantı bile vardır. Fiyatlar uygundur. Kişi başı 15 Alman markıdır (34 lira).

Ancak yiyecek oldukça pahalıdır. Hafta sonları Almanlar buralara gelip tatil yaparak tesisin masraflarını çıkarmaktadır.

Sportchule'ye bayılanlar Bu tesislerde birçok şey bulmak mümkündür. Yemek ve sinema salonları, kapalı salon, Fin hamamı vb. Tesislerin kafeteryası ve restorandı ziyaretçilere açıktır. Türk yetkililer tesisin sunduğu imkanlardan faydalanmaya can atmaktadır. Yazar da Türkiye'nin böylesi tesislere kavuşacağını ümit eder. Ancak Federasyon Başkanı Muhterem Özyurt tesisin umuma açık olmasının bazı sakıncalar doğuracağını düşünür.

Millî Takım Sportschule'de 1-0'lık Norveç galibiyeti bir engelin aşılması ve takıma umut olması anlamına gelse de son engel Moskova'dır. İyi bir kamp dönemi geçirildiği takdirde yazar takımın başarılı olacağından emindir. Ancak ne futbolcular ne de idareciler ümitlidir. Oynanacak müsabakaya çoktan kaybedilmiş bir mücadele gözüyle bakmaktadırlar. Halbuki Sovyetler de son zamanlarda kötü durumdadır. Türkiye Ordu Takımı Hollanda Ordu Takımı karşısında galip olmuştur. Yazar umutlu olmaya çalışsa da çevresindekiler aynı umudu taşımamaktadır.

Kamp programı Yazar, millî takımın Sportschule kampındaki günlük programını aktarır: saat 8.00'de kalkış, 8.05'te kültür-fizik, ardından öğle yemeği, mecburi istirahat, akşam yemeği ve uyku saatleri bu programın ana hatlarını oluşturur. Çalışmalara Alman Federasyonu'nun verdiği yardımcı antrenör Herr Kirchrath da katılmıştır ve yazar ondan ilerleyen bölümlerde sık sık söz edeceğini belirtir. Ancak yazara göre Kirchrath'ın tecrübesinden gerektiği gibi faydalanılamamıştır; bunun sebebi de Türk ve Alman ekiplerinin çalışma anlayışları arasındaki büyük farktır.

Program Nasıl Tatbik Edildi Yazar, kamp programının sık sık aksadığını, özellikle "mecburi istirahat" ile uyku saatlerinde disiplin bozukluğu yaşandığını söyler. Daha önce hiçbir millî takım kampında bulunmamış olsa da gazeteci arkadaşlarının aktardığına göre hiçbir Türk kampının Sportschule'deki kadar disiplinli olmadığını, buna rağmen bu kampın da yeterince sert ve disiplinli olmadığını iddia eder. Yazara göre disiplin yalnızca kurallara uymak değil, bir eğitim ve terbiye meselesidir; bu yüzden yirmi yaşını geçmiş, kendi alanında şöhret olmuş sporculardan klasik anlamda disiplin beklemenin boş olduğunu düşünür.

Kampımızdaki Disiplinsizlikler Yazar disiplin kavramını daha ayrıntılı ele alır; disiplini dıştan gelen bir baskıya uymak değil, kişinin kendi içinde taşıdığı bir mesuliyet ve gaye şuuru olarak tanımlar. Buna göre saat sekizde kalkmanın gerçek disiplin sayılabilmesi için kişinin bunu içselleştirmiş olması gerekir. Millî takımın Sportschule kampında bu anlamda disiplinli olmadığını, çünkü oyuncuların doğuştan gelen yetenekleriyle bugüne kadar geldiklerini düşünüp bilinçli çalışmayı gereksiz saydıklarını öne sürer; sabah yürüyüşlerinden kaçmalarını ve kaçamak maçlara duydukları hevesi de bunun kanıtı sayar.

Puppo'nun topları Yazar, oyuncuların antrenör Sandro Puppo'nun odasından gizlice top "aşırıp" kapalı salonda iddialı maçlar yaptıklarını, efendi mizaçlı Puppo'nun buna kızsada yumuşak huyu yüzünden fazla sert davranmadığını anlatır. "Esir miyiz biz" gibi sitemli sözlerin oyuncular arasında sık sık duyulduğunu aktarır. Klasik disiplinsizlik örnekleri olarak bazı oyuncuların hep birlikte şehre inmesini, Metin'in geceleri geç saatte tek başına dönmesini ve Can'ın taktik tartışmasında odadan çıkıp gitmesini sayar; ayrıca Federasyon ve Kafile Başkanı Muhterem Özyurt'un, Alman antrenörlerle yapılan bir toplantıya antrenör Puppo'yu çağırmasını da ciddi bir disiplinsizlik örneği olarak eleştirir.

Faydalanılamayan Büyük İmkânlar Yazar, Alman Federasyonu'nun kampa yardımcı antrenör olarak gönderdiği Herr Kirchrath sayesinde Sportschule'nin bütün imkânlarının kadroya açıldığını belirtir. Okulun sinemasında dünya kupalarına ve millî maçlara ait öğretici filmler, kapalı salonda ise ferdi çalışma imkânı bulunmasına rağmen oyuncuların bu imkânlarla ilgi göstermediğini, bunun yerine çift kale oynamayı tercih ettiklerini anlatır. Alman antrenör Herr Harthmann'ın uyguladığı sıkı çalışma temposundan kaleci Turgay'ın "Öldürdü be" diyerek şikâyet etmesini, buna karşılık Almanların yorgunluğun asıl sebebinin avarelik ve disiplinsizlik olduğunu savunmalarını örnek verir.

Turgay'ın Pabucu Dama Atılıyor Yazar, Almanların imza meraklısı olduğunu, kamp ziyaretçisi öğrencilerin en çok kaleci Turgay'ın imzasını istediğini anlatır; ancak bir akşam Samim adlı bir kişi kendini millî takımın kaptanı diye tanıtıp Turgay'ın yerine imza dağıtınca "Berlin Panteri"nin şöhretinin bir anlığına gölgede kaldığını nükteli bir dille aktarır. Ayrıca yardımcı antrenör Kirchrath'ın imza isteyenlere kendini tanıtamayınca şaka yollu "Pertev" adıyla imza attığını da anlatır. Kampın en neşeli

anlarının okulun otobüsüyle Hannover'e inildiği günler olduğunu, oyuncuların alışverişe çıktığını, özellikle Naci'nin doğacak bebeği için kıyafet aldığını ve arkadaşlarıyla gümrük şakaları yaptığını belirtir.

Kampa Bir Kral Geldi Yazar, Sportschule kampının en büyük olayının Alman millî takımının efsanevi antrenörü Sepp Herberger'in ziyareti olduğunu belirtir. Herberger'in kampa geldiğinde büyük ilgiyle karşılandığını, Hannoverlilerin ondan imza istemek için akın ettiğini anlatır. Herberger'in Moskova maçı hakkındaki görüşüne göre Ruslar favoridir; ama Türk takımı ilk 15-20 dakika Sovyetleri durdurabilirse beraberlik, hatta galibiyet mümkün olabilir ve adam adama markajla oynanmalıdır. Ancak millî takım antrenörü Puppo'nun bu taktiğe katıyen taraftar olmadığını, üstelik bu konudaki toplantıya da yine çağrılmadığını aktarır.

Var Ben Bu İşi Bırakmak Yazar, İtalyan antrenör Sandro Puppo'nun efendi ve hassas kişiliğinden, kendisiyle geçirdiği samimi gece sohbetlerinden söz eder. Federasyon'un Herberger ile yapılan toplantıya Puppo'yu çağırması üzerine antrenörün derinden üzüldüğünü, bir gece sabaha kadar uyuyamayıp gözleri nemli bir hâlde "Siz çok iyisiniz Tarık Bey, ama ben bu işi bırakacağım" dediğini anlatır; ertesi gün Özyurt'un araya girip meselenin sadece iki federasyonu ilgilendiren teknik olmayan bir görüşme olduğunu söyleyerek Puppo'yu ikna ettiğini belirtir. Bu arada kampa Moskova maçının havasının geç sindiğini, ilk günlerde herkesin gündeminin Fenerbahçe-Galatasaray şampiyonluk maçı olduğunu, sonradan oyuncuların da heyecandan uykusuz kaldığını, kaleci Turgay'ın dahi gece yarısı "Büyük maçlardan önce hep böyle olurum" dediğini aktarır.

Sportschule'deki Son Günlerimiz Yazar, kampın son hazırlık maçının amatör Hameln takımıyla oynandığını ve 2-0 kaybedildiğini, takımın hâlâ düzenli bir taktikten ve sistemden yoksun olduğunu eleştirir; buna rağmen bu maçtan sonra Moskova'ya çıkacak muhtemel on birin Turgay, B. Ahmet, Basri, Şeref, Osman, İsmet, Hilmi, Naci, Metin, Can ve Lefter'den oluşan 4-2-4 tertibiyle belli olduğunu aktarır. Ayrıca futbolcuların Adidas mağazasından hediye ayakkabı aldıktan sonra mağaza müdürünün kaba tavrına kızıp ayakkabıları geri bıraktıklarını, fabrika patronlarının aynı akşam özür dileyerek hediyeleri tekrar teklif ettiğini anlatır.

Türk Talebeler Arasında Bir Saat Yazar, Hannover'deki Türk öğrencilerin millî takımı sık sık ziyaret ettiğini, futbolculara mihmandarlık ederek kampta hissedilen yalnızlık duygusunu hafiflettiklerini anlatır. Öğrenci Ayhan Şenel'in ağzından, Türkiye'yi tanıtacak broşürlerin konsolosluktan temin edilemediği, Antalya hakkında bilgi isteyen Almanlara verilecek tek bir yayının bile bulunmadığı gibi eksiklikleri aktararak resmî makamları eleştirir. Kafilenin Türk Talebe Cemiyeti'nde çay ve pastayla ağırlandığı bir günü, öğrencilerin bağlama ve dümbelek eşliğinde Anadolu türküleri çaldığını, bundan en çok yardımcı antrenör Kırchrath'ın etkilendiğini anlatarak bölümü tamamlar.

Moskova'ya ve Büyük Maça Doğru Yazar, kafilenin Sportschule'de bıraktığı ilk izlenimin, sigara izmaritlerini gelişigüzel atmaları ve oda düzenine dikkat etmemeleri yüzünden pek olumlu olmadığını, ama günler ilerledikçe Türk oyuncularının samimiyeti ve saflığının bu önyargıyı kırdığını anlatır. Averaj hesabının Dünya Kupası'nda bulunmadığının Türk basını ve Federasyon tarafından geç fark edilmesinin kampta stratejik hatalara yol açtığını yineler. Kampın son gecesinde ev sahipleriyle duygusal bir vedalaşma yaşandığını, kimsenin erken yatmak istemediğini, kafilenin 14 Haziran sabahı saat dörtte Sportschule'den ayrılıp Kopenhag üzerinden Moskova'ya hareket ettiğini belirtir.

Moskova'daki Günlerimiz Yazar, Moskova'ya inişte havaalanında kalabalık bir karşılama olduğunu, kafilenin Metropol Oteli'ne yerleştiğini ve maçın protokolünün Federasyon başkanı Özyurt ile Sovyet Federasyonu genel sekreteri Moşgarkin arasında belirlendiğini anlatır. Maçın saat 18.30'da başlayacağını kararlaştırıldığını, kafilenin ayrıca Türk büyükelçiliğini ve Sovyetler Birliği Beden Terbiyesi ve Spor Teşkilatları Merkez Şûrası'nı ziyaret ettiğini, burada karşılandıkları ikinci başkan Posnikof'un nükteli ama kendinden emin bir üslupla Sovyet takımının da bu maçı kazanmak istediğini söylediğini aktarır.

Çocuklara gelince Yazar, Moskova'daki otel havasının ağır ve boğucu olduğunu, futbolcuların ikinci günden itibaren bitkinlikten şikâyet ettiğini, yemeklerin de beğenilmediğini anlatır. Antrenör Puppo'nun oyuncuların hangi odada kiminle kalacağına kadar özenle ilgilendiğini, Lenin Stadı'nda yapılan antrenmanı Sovyet yetkililerinin, özellikle futbol federasyonu genel sekreteri Moşgarkin ile baş antrenör Kaçalin'in, yakından izleyip en çok Can, Turgay ve Metin'e ilgi gösterdiklerini, bunun da Sovyetlerin Türk takımından çekindiğinin bir işareti sayıldığını belirtir.

Moskova Maçı Yazar, 104 bin seyirci alan Lenin Stadı'nın maç için tamamen dolduğunu, karşılaşmanın televizyon ve radyodan naklen verileceğini anlatır. Maçtan önceki gece oyuncu Hilmi'nin 38,5 derece ateşle hastalandığını, buna rağmen "Yarına demir gibi olurum" dediğini ama ertesi sabah da iyileşemeyince kadroda değişikliğe gidilip Mustafa'nın sol hafa, İsmet'in açığa alındığını aktarır. Oyuncu İsmet'in gördüğü, takımın farkla kazanacağına dair rüyayı öğle yemeğinde defalarca anlattığını, çocukların gülerек de olsa içten içe bu rüyaya inanmak istediklerini anlatarak maç öncesi psikolojiyi aktarır.

Puppo'nun 4-2-4'ü 1-4-5 Şeklini Aldı Yazar, antrenör Puppo'nun Moskova'da uygulamak istediği 4-2-4 taktığının ana hatlarını açıklar; bunu Herberger'in savunduğu adam adama markajdan daha isabetli bulduğunu belirtir. Ancak yeterince verimli geçmeyen kamp yüzünden takımın rakiple fizik eşitliğini kaybettiğini, taktığın sahada kendiliğinden 1-4-5'e dönüştüğünü, santrfor Metin'in daha maçın ilk dakikalarından itibaren yalnız bırakıldığını anlatır. Rus takımının kaçırıldığı gol fırsatlarına rağmen maçın yalnızca 1-0 kaybedildiğini, Metin, Lefter ve İsmet'in kaçırıldığı önemli pozisyonları tek tek sayarak Türk takımının da elinde galibiyet fırsatları bulunduğunu vurgular.

Soyunma Odası ve Son Sözümüz Yazar, maç öncesi soyunma odasındaki duygusal atmosferi, oyunculara sarılıp ağladığını, Şeref ile Turgay'ın "Korkma ağabey, evvel Allah" diyerek kendisini teselli ettiğini anlatır. Maçın 1-0 kaybedilmesinin onurlu bir mağlubiyet olduğunu, asıl sorunun federasyonun prestij kaygısıyla daha temkinli oynamayı tercih etmesi olduğunu eleştirir. Ayrıca 125 bin kişilik Lenin Stadı'ndaki Rus seyircisinin -aralarında Kruşçev de bulunduğu hâlde- her iki takımı da adil bir şekilde alkışlayıp ısıkladığını, Finli hakem üçlüsünün tarafsız ve titiz yönetimini övgüyle andığını belirtir.

Maçtan Sonra Yazar, maçın 1-0'lık skorla bitmesinin ardından oyuncuların rahatlayıp birbirine sarıldığını, rakip oyuncuların da "galibiyet galibiyettir" dediklerini ama performanslarından pek memnun görünmediklerini anlatır. İyi hazırlanılması hâlinde Şili yolunun hâlâ açık olabileceğini düşünen yazar, kampta yeterince moral propagandası yapılamamasından, rakibin ciddiyetle değerlendirilmemesinden ve on iki günlük hazırlık süresinin dinlenme ile nefes kazandırmak için tam verimle kullanılamamasından duyduğu pişmanlıkla eserini noktalar.

Kişi İncelemesi

Anlatıcı-Yazar (Dışa Dönük/Sorumlu/Deneyime Açık/Duygusal Dengesiz)

Metindeki anlatıcı, eserin yazarı Tarık Buğra'nın kendisidir. Kitap boyunca birinci tekil şahısla konuşan, gezdiği yerleri ve tanıştığı insanları doğrudan kendi gözlemleriyle aktaran bir gazeteci-yazar kimliğine sahiptir. Anlatıcı kendini nesnel bir röportajcı olarak konumlandırır. Bir röportajın "mümkün olduğunca gerçeğe sadık kalması gerektiğine" inandığını açıkça belirtir ve bu ilkeye eserin genelinde sadık kalmaya çalışır. Aynı zamanda keskin bir gözlemcidir. Sokaktaki dövülen kadınlardan metronun mermer ihtişamına, eczanedeki karne uygulamasından oteldeki sinek sürüsüne kadar küçük ayrıntıları yakalayıp bunları büyük bir toplumsal tabloya dönüştürür. Üslubu zaman zaman ironik ve alaycıdır. Ama bu ironi asla kaba bir alaya dönüşmez. Anlatıcı, açıkça ideolojik bir konumdan yazar; Komünizme mesafeli, hatta eleştireldir, fakat bunu Komünistlere kin duyarak değil, "en büyük insani faziletin hoşgörü olduğu" inancıyla, onları anlamaya çalışarak yapar. Duygusal yönü de güçlüdür: futbol bölümünde soyunma odasında ağlaması, Puppo'nun üzüntüsüne ortak olması, Hilmi'nin hastalığı karşısında endişelenmesi gibi sahnelerde soğuk bir gözlemciden çok, olayların içine duygusal olarak dahil olan bir tanık olarak belirir. Aynı zamanda kendi ülkesine ve federasyonuna karşı da eleştirel bir mesafe korur. Milliyetçi duygularını da gizlemez; Nazım Hikmet'i "hain" olarak nitelendirmesi ya da Türk sporcularının haysiyetini savunması, anlatıcının vatansever bir bakış açısına sahip olduğunu gösterir.

Meraklı Bir gazeteci olarak anlatıcı sürekli soru sorar, öğrenmeye açıktır. Fedesov'a Rusya'da en çok okunan Türk eserini sorar, tarım verimliliğine merak duyar, Posnikof'a idam cezası üzerine sorular yöneltir. Bu, çevresindeki her konuyu (edebiyat, siyaset, gündelik yaşam) anlama arzusunun bir göstergesidir. Yüzeysel bir gözlemci değil, derinlemesine kavramaya çalışandır.

Estetik Duyarlılık Metro istasyonlarının mermer ihtişamını, Gorki Caddesi'nin atmosferini, Fedesov'la yaptığı edebiyat sohbetlerini (Dostoyevski, Tolstoy, Gorki, Nazım Hikmet) ayrıntılı bir zevkle betimler. Sanata ve güzelliğe karşı duyarlılığı, salt siyasi gözlemlerin ötesinde kültürel bir ilgiyle birleşir.

Titiz Gördüğü her ayrıntıyı (fiyatlar, saatler, rakamlar, kişi isimleri) not düşer gibi aktarır. Kamp programının saat saat dökümü, otel fiyatları, seyirci sayıları bunun kanıtıdır. Bu, olayları rastgele değil, düzenli ve doğrulanabilir bir biçimde kayda geçirme eğiliminin işaretidir.

İlkeli “Bir röportajın mümkün olduğunca gerçeğe sadık kalması gerektiğine” inandığını açıkça söyler ve “bunu yazmayınız” dediklerini yazmadığını belirtir. Gazetecilik ilkelerine bağlılığı, kişisel çıkar ya da rahatlık uğruna gerçeği çarpıtmaktan kaçınan güçlü bir vicdan yapısını gösterir.

Sosyal Yabancılarla kolayca ilişki kurar: Fedesov, Şatalof, Türk öğrenciler, hatta bir gece kulübünde tanıştığı insanlarla rahatça sohbet eder. Votka masalarında, Türk Talebe Cemiyeti'ndeki türkü gecesinde keyifle vakit geçirir. Bu, insanlarla birlikteyken canlı, içine kapanık olmayan bir mizacın göstergesidir.

Atılğan Karşısındakinin makamından çekinmeden konuşur: Federasyon Başkanı Özyurt'u, antrenörleri, hatta Sovyet yetkilisi Posnikof'u eleştirmekten geri durmaz. Vilidimir'e Nazım Hikmet hakkındaki sorusuna karşı doğrudan mukabele eder. Bu doğrudanlık ve girişkenlik, çekingen değil, iddialı bir kişilik yapısına işaret eder.

Şefkatli Puppo'nun gece yarısı üzüntüsüne ortak olur, Hilmi'nin hastalığı karşısında endişelenir, soyunma odasında oyunculara sarılıp ağlar. Diyarbakırlı Ermeni ailenin korkusunu gördüğünde kendini “bir Nazi filmindeki baskı ortamında” hisseder. Başkalarının acısını içselleştirme kapasitesi yüksektir.

Hassas Anlatıcı olaylar karşısında güçlü, kontrolsüz denebilecek duygusal tepkiler verir. Maç öncesi ağlaması, Hilmi'nin ateşi karşısındaki kaygısı, dövülen kadınları görünce derinden sarsılması bunun örnekleridir. Bu, çevresindeki stresli veya duygusal durumlara karşı yüksek bir hassasiyet ve kırılganlık taşıdığını gösterir. Soğukkanlı bir gözlemciden çok, olaylara bedenen ve ruhen tepki veren biridir.

Fedesov (Dışa Dönük/Sorumlu/Duygusal Dengeli-Dengesiz/Deneyime Açık)

Aleksandr Fedesov, Türk kafilesine baş tercüman olarak atanan bir Türk edebiyatı doçentidir. Yazarı uçağın merdivenlerinden inerken kitap ve dergilerdeki fotoğraflarından tanıyıp “Siz Tarık Buğra Bey misiniz?” diye soran ilk kişidir. Türkçeyi son derece iyi bilir, hatta Nasrettin Hoca fıkralarını yazardan bile daha iyi bildiğini gösterir; bu da onun yalnızca dil bilgisiyle değil, Türk kültürüne derin bir aşinalıkla da donanmış olduğunu ortaya koyar. Ezberinde Namık Kemal, Ziya Paşa, Mehmet Akif ve Orhan Veli gibi pek çok Türk şairinden mısralar vardır. Eskilerden en çok Tevfik Fikret'i, yenilerden ise Orhan Veli'yi över, hatta pek tanınmayan yazarları bile bilir. Ancak yazar, Fedesov'un bir edebiyat meraklısından çok, talebe yetiştirmekle görevli titiz bir öğretmen olduğunu hisseder. Bilgisi geniş ama yaklaşımı akademik ve resmidir. Kişilik olarak nazik, mükemmel bir ev sahibi ve kibar bir rehberdir; yazarla birlikte Puşkin Meydanı'na gidip edebiyat üzerine sohbet eder, onu Gorki Caddesi'nde gezdirir. Kendi Rus kimliğiyle açıkça övünen bir milliyetçidir. Hatta yeğeninin jet okulunda bizzat Gagarin'e ders vermiş olmasından ayrı bir gurur duyar. Nazım Hikmet'ten diğer Ruslar gibi korkulu bir saygıyla bahseder, ama Peyami Safa gibi Komünizm karşıtı yazarlar hakkında meraklı ve biraz da düşmanca sorular sorar. Partili değildir. Bu yüzden partili Vasili'nin sürekli kıyafet değiştirmesine karşılık hep aynı kıyafetleri giyer ve düşük ücretle, zor şartlarda yaşadığı yazar tarafından fark edilir. Yazar onu bir doçent olmasına rağmen mütevazı imkânlarla yaşayan, sistemin vaat ettiği ayrıcalıklardan pay alamamış biri olarak resmeder. Genel olarak Fedesov, hem kültürlü ve entelektüel hem de rejimin ideolojik çerçevesine sadık, ama kişisel yaşamında bu sadakatin karşılığını tam olarak göremeyen, biraz trajik bir aracı figürdür.

Entelektüel Ezberinde Namık Kemal, Ziya Paşa, Mehmet Akif ve Orhan Veli gibi pek çok şairden mısralar bulunur. Hatta kenarda köşede kalmış, pek tanınmayan Türk yazarları bile bilir. Bu, sığ bir dil bilgisinin ötesinde, edebiyata gerçek bir merakla nüfuz etmiş bir zihin yapısını gösterir.

Empati Bir Rus olmasına rağmen Nasrettin Hoca fıkralarını yazardan daha iyi bilecek kadar Türk kültürüne nüfuz etmiştir. Kendi kültürünün dışına çıkıp başka bir milletin mizahını, edebiyatını içselleştirebilmesi, esnek ve meraklı bir zihniyetin işaretidir.

Sorumlu Baş tercüman olarak görevini büyük bir ciddiyetle yerine getirir. Yazarı havaalanında karşılamaktan gezdirmeye kadar her adımda titizlikle eşlik eder. Yazarın onu “talebe yetiştirmekle görevli bir öğretmen” olarak tanımlaması, işine akademik bir disiplinle yaklaştığını gösterir.

Sade Partili Vasili’nin sürekli kıyafet değiştirmesine karşılık Fedesov hep aynı kıyafetleri giyer. Bu, gösteriştenden uzak, düzenli ve kendi hâlinde istikrarlı bir yaşam tarzının göstergesidir. İmkânları sınırlı olsa da bu sınırlar içinde tutarlı davranır.

Girişken Yazarı Puşkin Meydanı’na götürüp saatlerce edebiyat sohbeti eder, Gorki Caddesi’nde gezdirir. İletişimi başlatan, sohbeti sürdüren taraf genellikle odur. Bu, insan ilişkilerinde aktif ve sosyal bir mizacın işaretidir.

Nazik Yazarın onu “mükemmel bir ev sahibi” ve nazik bir rehber olarak tanımlaması, Fedesov’un doğası gereği yardımsever ve kibar bir kişi olduğunu gösterir. Muhatabını rahat ettirmeye önem verir.

Gururlu Burada ilginç bir tezat vardır. Fedesov genel olarak uyumlu görünse de kendi Rus kimliğiyle övünürken (yeğeninin Gagarin’e ders vermiş olması gibi) belirgin bir üstünlük ve gurur sergiler. Bu, tam anlamıyla alçakgönüllü olmayan, milliyetçi bir kimlik vurgusunun, uyumluluk boyutunda hafif bir düşüşün, işaretidir.

Temkinli Peyami Safa gibi Komünizm karşıtı yazarlar hakkında meraklı ama aynı zamanda temkinli, hatta korkulu bir tavırla sorular sorması, Nazım Hikmet’ten “korkulu bir saygıyla” bahsetmesi, rejimin baskısı altında sürekli bir tetikte olma hâlini, gizli bir kaygı ve temkinlilik düzeyini ortaya koyar. Serbestçe konuşamayan, sözlerini tartarak seçen bir yapısı vardır.

Sandro Puppo (Dışa Dönük/Yumuşak Başlı/Sorumlu/Duygusal Dengesiz)

Sandro Puppo, Türk Millî Futbol Takımı’nın İtalyan asıllı antrenörüdür ve eserde teknik bir figür olmanın ötesinde, derin insani yönleriyle işlenen bir karakterdir. Yazar onu “efendi mizaçlı, fevkalade iyi yürekli” biri olarak tanıtır; oyuncuların odasından gizlice top “aşırıp” kapalı salonda maç yapmalarına bile kıyamayacak kadar yumuşak başlıdır, en fazla nükte ya da şakayla yumuşatma yoluna gider. Aynı zamanda son derece titiz ve sorumluluk sahibidir. Moskova’da hangi oyuncunun kiminle aynı odada kalacağını bile hesaplayarak düzenler, vitamin bulmak için eczane kuyruklarına girer, ayakkabı ıskaralarını yaptırmak için ayakkabıcı arar. En küçük ayrıntıya kadar oyuncularıyla ilgilenir. Mesleki konularda ise özgüvenlidir. Duygusal olarak oldukça kırılgandır. Federasyon Başkanı Özyurt’un onu Herberger ile yapılan önemli bir toplantıya çağırması karşısında derinden incinir, bir gece sabaha kadar uyuyamaz ve gözleri nemli bir hâlde “Siz çok iyisiniz Tarık Bey, ama ben bu işi bırakacağım” der. Genel olarak Puppo, mesleki disiplini yüksek, duygusal olarak hassas ama kırılgan bir hassasiyetin ardında güçlü bir bağlılık ve sadakat taşıyan, sevecen bir otorite figürüdür.

Titiz Moskova’da hangi oyuncunun kiminle aynı odada kalacağını bile hesaplayarak düzenler. Sportschule’de birbiriyle geçinemeyen oyuncuları aynı odaya koyup buzları eritmeye çalışır, Moskova’da ise herkes için en iyi havayı sağlamaya odaklanır. Bu, en küçük detayı bile gözden kaçırmayan, planlı bir zihniyetin göstergesidir.

Görevşinas Vitamin bulmak için eczane kuyruklarına bizzat girer, ayakkabı ıskaralarını yaptırmak için ayakkabıcı arar; yemek işi hariç neredeyse her şeyi başarır. Bu, görevini kişisel bir mesele olarak benimseyen, vazgeçmeyen bir sorumluluk anlayışını gösterir.

Şefkatli Oyuncuların odasından gizlice top “aşırıp” maç yapmalarına bile kıyamaz. En fazla nükte ya da şakayla durumu yumuşatmaya çalışır. Efendi mizaçlı, “iyi yürekli” olarak tanımlanması, doğası gereği çatışmadan kaçınan, hoşgörülü bir yapıya işaret eder.

Güvenilir Yazarla kurduğu dostluk, kendisinden bahsedilenleri gereksiz yere ifşa etmeyen bir gazeteciye duyduğu güvene dayanır. Bu karşılıklı güven ilişkisi Puppo’nun da sadık ve güvenilir bir karakter olduğunu gösterir.

Sıcak Akşamları gazinoda oturup birasını yudumlar, oğlunun doğum gününü uzaktan anmak için piyano çalar, yazarla ve çevresindekilerle kolayca kaynaşır. Bu, insanlarla birlikteyken rahat ve keyifli vakit geçiren bir mizacın işaretidir.

Çekingen İlginç bir tezat olarak, kendi hakkına sahip çıkma konusunda pasif kalabilir. Toplantıya çağrılmadığında karşı çıkmak yerine sessizce acı çeker, sadece yazara içini döker. Bu, girişkenliğinin bazı durumlarda -özellikle otoriteyle çatışma anlarında- geri çekilmeye dönüştüğünü gösterir.

Kırılğan Toplantıya çağrılmaması gibi görece küçük bir dışlanma karşısında sabaha kadar uyuyamayacak, gözleri nemlenecek kadar derin bir üzüntü yaşar; hatta işi bırakma noktasına gelir. Bu, dış olaylara karşı yüksek düzeyde duygusal reaktivite taşıyan, kolay incinen bir yapının göstergesidir.

Deneyime Açık Piyano çalması, İtalyan sigaralarından Türk sigarasına geçişteki keyfi, futbol dışında da hayattan zevk alabilen bir yönü olduğunu gösterir. Bu, salt teknik/mesleki bir kişilik değil, duygusal ve estetik ihtiyaçları da olan çok boyutlu bir karakter olduğuna işaret eder.

Temalar

Toplum

Spor *Gagaringrad Moskova Notları* adlı eserde Tarık Buğra, 1961 yılında Türkiye-Sovyetler Birliği arasında gerçekleşecek futbol müsabakasını takip etmek ve müsabakayı haberleştirmek için gittiği Moskova'daki gözlemlerini, izlenimlerini ve düşüncelerini anlatır. Dünya Kupası elemelerinde Sovyetler Birliği'yle karşılaşacak olan Türk Millî Futbol Takımı Moskova'ya gelmiştir. Öncesinde Almanya'da iki haftalık bir kampa girmiştir. Tarık Buğra yaptığı gözlemlerle Almanya, Sovyetler ve Türkiye arasında bir kıyaslama yapar. Türk oyuncular oldukça disiplinsiz bulur. Federasyonun yaptığı basit hatalara ve iş bilmezliğine değinir. Almanya'daki tesisleri diğerlerinden ayıran niteliklerden bahsedilir. Bir futbol müsabakası üzerinden farklı milletler ve devletler arasında kıyaslama yapılır. Milletlerin ve devletlerin düşünce yapısı, anlayışları ve ruhu futbola da sirayet etmektedir. Buğra Almanların futbolda da oldukça ileri olduklarını düşünür. Ona göre Sovyetlerle Türkiye'nin birçok eksiği vardır.

Sınıf Tarık Buğra, Türkiye-Sovyetler arasında gerçekleşecek olan futbol müsabakası için Moskova'ya gitmiş olma hasebiyle Komünist Sovyetlere dair gözlemlerde bulunur. *Gagaringrad Moskova Notları* adlı çalışmasında Sovyetlerdeki toplumsal sınıflara dair öznel gözlemlerini ve düşüncelerini kaleme almıştır. Sınıfsız bir toplumsal düzen vadeden Komünist bir rejimle yönetilen Sovyetlerin kendine has bir sınıf çatışması olduğunu ifade eder. Parti üyesi olan bürokratlar oldukça gösterişli ve varıl hayatlar yaşarken partili olmayan sıradan vatandaşlar oldukça zor şartlar altında yaşamaktadır. Buğra'ya göre Sovyetlerde de bir çeşit bürokrat aristokrasisi vardır. Monarşik aristokrasi gitmiş yerine bürokratik aristokrasi gelmiştir. Yönetici sınıf ülke ve vatandaşlar üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Antikomünist bir dünya görüşüne sahip olan ve bunu her fırsatta ifade eden Buğra'nın gözlemleri, izlenimleri ve düşünceleri tartışmaya açıktır.

Bilim Tarık Buğra, *Gagaringrad Moskova Notları* adlı röportaj-gezisinde Sovyetlerden bahsederken bilhassa bilimsel ve teknolojik gelişmeler üzerinde durur. Sovyetler bilimi adeta bir din haline getirmiştir. Televizyonlarda ve gazetelerde bilimsel gelişmelere ve işçilerin çalışma durumlarına dair haberler yapılır. Atom ve uzay üzerine yapılan çalışmalar ön plandadır. ABD'den önce uzaya insan göndermeyi başaran SSCB Gagarin'e bir ilah gözüyle bakar. Uzaya giden ilk insan olarak Gagarin güçlü bir reklam malzemesi haline gelir. Propaganda afişlerine onun portreleri koyulur. Sokaklara ve meydanlara onun adı verilir. Herkes haç takar gibi Gagarin broşu takmaya başlar. Sovyetler Birliği Başarılar Sergisi ülkenin yegâne gurur kaynaklarından biridir.

Siyaset

Çatışma Dünya Kupası elemeleri için Moskova'ya Sovyetlerle yapacakları futbol maçı için gitmiş olan millî takıma bir gazeteci olarak Buğra da eşlik etmiştir. Moskova'da bulunduğu bir haftalık bir süre zarfında Sovyet toplumunu gözlemlemeye çalışmış olan Buğra kapitalist ülkelerle sosyalist Sovyetler arasında bir kıyaslama yapar. Soğuk Savaş'ın hüküm sürdüğü bir ortamda dünya siyasi ve iktisadi olarak iki kutba ayrılmıştır. Sosyalist cephenin sancaktarlığını yapan Sovyetler kapitalist bloğa karşı en çetin mücadeleyi verir. Ülkenin siyasi, iktisadi, toplumsal, eğitsel ve kültürel durumunda bu

kolaylıkla anlaşılmaktadır. Yeni bir insan tipi ve yeni bir anlayış geliştirmeye çalışan Sovyetlerde kapitalizme karşı yoğun bir propaganda uygulanmaktadır. İlerici olan her atılıma ve girişime sert bir biçimde dahi olsa sahip çıkılır. Ancak sosyalist-kapitalist çatışmasının yanında Sovyetlerin kendi içinde de bazı çatışmalar yaşanmaktadır. Zira Komünist düşüncenin farklı fraksiyonları vardır ve kendi içinde de tartışmalar yürümektedir.

Baskı *Gagaringrad Moskova Notları* adlı eserinde Buğra 1961 yılında bir hafta kadar kaldığı Moskova’da gördüklerini değerlendirir. Stalin’den sonra genel sekreterlik Kruşçev’e geçmiştir. Bilhassa Stalin dönemindeki temizliklerden bahseden Buğra Sovyet toplumunun hâlâ bu olayları tartışmakta olduğunu ifade eder. Çeşitli sorunlarla boğuşan Sovyetlerin ancak bu gibi temizliklerle ayakta kalmaya çalışabileceğini iddia eder. Sovyet vatandaşlarının ülkeden ayrılmasında çeşitli zorluklar vardır. Sovyetlerin dış dünyaya kapalı olduğu ifade edilir. Sovyet vatandaşları yabancı dil bilmedikleri gibi dış dünyadan da habersizdirler. Tamamen devletin ve Komünist Parti’nin güdümüne geliştirilen propagandaya maruz kalmaktadırlar. Devlet kendini her alanda hissettirmektedir. Mevcut sorunların 1970’li yıllarda sona ereceği ve o yıllarda bambaşka bir ülkeye kavuşulacağı propagandası yapılır. Ülkede muhalefete izin verilmez. Rejim ve parti karşıtları ağır şekillerde cezalandırılır.

Tezahür

Aldanma Gösterişli metro istasyonları, Başarılar Sergisi’ndeki uzay ve atom pavyonları gibi “vitrin başarıları” ile bitmemiş inşaatlar, gecekondu ve temel ihtiyaç sıkıntısı arasındaki tezat tekrar eden bir motiftir. Metrodan çıkıp üniversiteye varıldığında bakımsız bina, bitmemiş inşaatlar ve gecekonduyla karşılaşılır; yazar bunun kendisine “tamamlanmamışlık” hissi verdiğini belirtir. Vitrindeki ihtişamın altında gündelik hayat da zordur: eczaneden ilaç almak için karne gerekir, bir kilo et için uzun kuyruklar oluşur, otel odasındaki avizenin etrafında sinekler uçuşur. Bu ayrıntılar, resmî söylemin çizdiği “güçlü Sovyet” imajının tam karşısına yerleştirilir. İlginçtir ki aynı tema kitabın futbol bölümünde de yankılanır: Alman Sportschulesinin disiplinli ve imkânı bol görüntüsüne rağmen Türk kadrosu bu imkânlardan gerçek anlamda faydalanamaz. Kamp “hadisesiz geçmiş, fakat önlenemez disiplinsizlik yüzünden verimli olamamış” bir süreç olarak özetlenir. Yazara göre bu makas - gösterilenle yaşanan arasındaki fark- rejimin insanlığa vaat ettiklerinden ne kadar uzaklaştığının en somut kanıtıdır.

Ayıp

Kibir “Onur, mücadele ve haysiyetli mağlubiyet” teması, kitabın futbol bölümünün duygusal doruk noktasını oluşturur. Türk Millî Takımı, 104 bin seyircinin doldurduğu Lenin Stadı’nda favori gösterilen Sovyetlere karşı sahaya çıkar ve maçı 1-0 kaybeder. Ama yazar bu sonucu bir başarısızlık değil, onurlu bir direniş olarak sunar. Takımın kamp sürecinde yeterince hazırlanamamış, hatta taktik bile net biçimde oturtulamamış olmasına rağmen sahada gösterilen mücadele azmi övgüyle anlatılır. Maç öncesi soyunma odasındaki sahne bu temayı somutlaştırır. Yazar oyunculara sarılıp ağlarken, kaptan Turgay ile Şeref ona “Korkma ağabey, evvel Allah” diyerek moral verir — yani asıl kaygılı olması gereken genç sporcular, tam tersine tecrübeli gazeteciyi teselli eder.

Kaynakça

Buğra, Tarık. *Gagaringrad Moskova Notları Bir Köyden Bir Başşehre*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2022.